

Szilágyi Judit

Egyetemi múzeumok és gyűjtemények Magyarországon, avagy sajátos helyzetű gyűjtemények bemutatása

Bevezetés

Noha a felsőoktatási intézmények által az oktatáshoz és kutatáshoz felhasználandó gyűjtemények alapítása és fenntartása a középkori egyetemek idejében gyökerezik, szakmai szempontból különösebb figyelmet csupán a 20. század végétől kaptak ezek a múzeumok és gyűjtemények. A társadalomban, s ekképpen a felsőoktatásban is az utóbbi időben zajló radikális változások – a globalizáció, az Európai Felsőoktatási Térség és az Európai Kutatási Térség igénye, a Bologna-rendszer bevezetése – az egyetemek számára új feladatokat és elvárásokat eredményeznek, valamint új megvilágításba helyezik az egyetemeken fennálló múzeumok és gyűjtemények jelentőségét is. Az alapvető változások – mint a megváltozott diszciplínák és kutatási prioritások – krízishelyzetbe állítják az egyetemi múzeumokat, úgy tűnik, elvesztik hagyományos feladataikat, és a sürgősség látszata a finanszírozásuk és további fenntartásuk kérdéseire is rányomja a bélyegét.

Egyrészt a felsőoktatási intézmények szerepkörének és résztvevőinek bővülése, másrészt a múlt örökségének felértékelődése, a globalizálódó világ kaotikus társadalmi szövedményeit tisztázó gyökerek keresése, a hagyományok újbóli ápolásának hangsúlyos szerepe által a felsőoktatási intézmények tárgyi és szellemi öröksége, valamint muzeális gyűjteményei újbóli figyelmet nyertek. Ez a felértékelődött szerep és a fent említett krízishelyzet ellentmondása hívta életre az utóbbi három évtizedben előtérbe kerülő egyetemi múzeumokat érintő tudományos diskurzust.

Míg Magyarországon a felsőoktatási intézmények nagy számához mérten meglehetősen kevés egyetemi múzeum és gyűjtemény található – bár ez sokkal inkább a történeti és gazdasági okokra, mint a gyűjteményezésre törekvés hiányára vezethető vissza –, egy országos kiterjedtségű együttműködés a magyar egyetemi múzeumok képviselői között kívánatos lenne. Globális szinten az ICOM 2001-ben alapított nemzetközi szervezete, az UMAC (*University Museum and Collections*) törekszik az egyetemi múzeumok közötti partnerkapcsolat és kommunikáció elősegítésére, európai szinten – a hasonló történeti, gazdasági és társadalmi körülményekre hivatkozva – az *Universeum Network* ösztönzi tagjait az aktív múzeumi diskurzusra.

Az egyetemi múzeum definiálása

Az „*egyetemi múzeum egy olyan múzeum, amely szoros kötelékben van az egyetemmel*”.¹ Ez a meghatározás azonban még nem feltételez strukturális kapcsolatot a múzeum és az oktatási intézmény között, hiszen egy oktatási intézménynek szoros köteléke bármely múzeummal lehet. Tehát precízebb azt mondani, hogy az egyetemi múzeumok olyan muzeológiai

¹ GIL 2002. 2.

intézmények, amelyek az adott egyetemhez tartozó tárgyi és szellemi emlékeket gyűjtik, megőrzik, tanulmányozzák és kiállítják.² Az egyetemi gyűjtemény az oktatási intézmény történetére reflektál, annak örökségét mutatja be. Az egyetemi múzeumok az oktatási intézmények küldetésében meghatározott feladatokat hivatottak elősegíteni, tehát egy olyan múzeumról vagy gyűjteményről van szó, mely az egyetem szolgálatában áll. Az egyetemi múzeum tehát olyan múzeum, amely adminisztratíván egy felsőoktatási intézményen belül működik, ebből következik, hogy az oktatás és kutatás segítése mellett kiemelt kötelessége az anyaintézmény örökségének megőrzése és bemutatása is. Az egyetemi múzeum és a felsőoktatási intézmény közötti kapcsolat minden esetben kölcsönösségen alapul, hiszen az egyetem a fenntartást és a hallgatóságot biztosítja, a múzeum pedig anyagával és programjaival az oktatótevékenységet segíti, és kiállításával az egyetemet propagálja.

Az ICOM múzeumdefiníciója szerinti 5 funkció – a kulturális javak gyűjtése, nyilvántartása, megőrzése és állagvédelme, tudományos feldolgozása és publikálása, valamint kiállításokon és más módon történő bemutatása³ – természetesen az egyetemi múzeumokra is vonatkozik, ugyanakkor az egyetemi múzeumok esetében a hangsúly más funkciókra esik erőteljesebben. Az egyetemi múzeumok kiemelten fontos szerepet töltenek be a tanításban és kutatásban. Az oktatás ugyan minden múzeum küldetésében jelentős szerepet tölt be, az egyetemi múzeumok esetében azonban jobban érzékelhető a tanítás és tanulás, a formális egyetemi tréning, a laboratóriumi munka és a gyűjtemény alapú tantárgy fontossága. Az egyetemi múzeum megnevezésben tehát sokkal nagyobb hangsúlyt kell, hogy kapjon az *egyetem* – tehát oktató tér –, mint a *múzeum*.⁴ Az egyetemen belüli gyűjtemények bármelyike, legyen az formálisan kialakított vagy sem, az intézmény felelősségére van bízva. Az egyetem felelőssége, hogy történetének, kultúrájának, hagyományainak anyagi és szellemi javait öröksége részeként megőrizze. Tehát az oktatási intézménynek kiemelt szerep jut a hagyatékának felismerésében, annak felmérésében és gondozásában. Míg a közmúzeumok a társadalom kiszolgálására hivatottak,⁵ az egyetemi múzeumok esetében egy „közösség” a kiszolgálás elsődleges potenciális résztvevője, hiszen történetiségüket tekintve az egyetemi múzeumok egy jól körülhatárolható közösség számára jelentettek/jelentenek oktatási bázist.

Az egyetemi múzeumok több szempontból is sajátos helyzetben vannak, amely révén alapjaikban különülnek el a közmúzeumoktól. Elsőként szervezeti integrációjuk révén válnak egyedivé, hiszen egyetemi tulajdon lévén egy-egy karhoz, tanszékhez, intézethez kapcsolódnak, de azoknak nem szerves részei. Miután történetiségükben nem az általános publikumot hivatottak szolgálni, ezért a közmúzeumok körébe sem sorolhatók – hiszen sokkal inkább a magángyűjteményekre hasonlítanak –, hanem a két intézmény között helyet foglaló entitások.⁶ Éppen ez a köztes helyzet eredményezi az egyetemi múzeumok tisztázatlan önmeghatározását és szerepét, továbbá mind fenntartásukat, mind finanszírozásukat negatívan befolyásolja. Másrészt a múzeum definíciója szerinti elérhetőség és látogathatóság kritériumának a történeti gyakorlatra visszavezethetően nem felelnek

2 GIL 2002. 6.

3 1997. évi CXL. tv. 42. §. 2. pont

4 Lásd: LOURENCO 2005.

5 HUDSON 2004. 85.

6 FREUNDLICH 1964–65. 150.

meg, hiszen kutatógyűjteményekként előzetes bejelentkezés szerint voltak látogathatóak.⁷ Harmadrészt a bemutatás, megjelenítés módjában, illetve a célközönségben mérhető az egyetemi múzeum és a gyűjtemény különbözősége. Az egyetemi múzeumokban és gyűjteményekben az enciklopédikusan kizárólagosságra törekvő tárgyak sora figyelhető meg, melyet az oktatásban, illetve kutatásban használnak ki. Azonban ezek egy-egy tudományterület darbjait mutatják be, melyek nem feltétlenül tehetők érthetővé és élvezhetővé a szélesebb közönség számára (pl. a Bécsi Egyetem Narrentumának patológiás viaszmasolat-gyűjteménye). Ezzel összefüggésben áll fenn az a vita, melyben az egyetemi múzeumok, gyűjtemények még mindig keresik önmagukat, s az egyetemi múzeum optimális bemutatását, megjelenését taglalják. Kiknek is szól a múzeum? A széles látogatói közegnek, vagy csupán egy egyetemi, kutatói csoportnak legyen fenntartva? Magyarországon mindkét irányzatra találunk példát, hiszen például az ELTE Természettudományi Múzeumának vagy Semmelweis Egyetem Anatómiai Múzeumának a célközönsége különbözik az EKF Varázstornyáétól.

Egyetemi múzeumok és gyűjtemények Magyarországon⁸

Magyarországon egyetemi múzeum szervezésére két törvény ad lehetőséget, az 1997. évi CXL., a muzeális intézményekről szóló törvény, illetve a 2005. évi CXXXIX. felsőoktatási törvény, mely szerint a felsőoktatási intézmény gyűjteményt tarthat fenn. A kulturális törvény összetett előírásai miatt a magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények esetében kevés helyen találkozhatunk a múzeumi törvénynek megfelelő múzeummal, bár múzeumnak nevezett muzeális gyűjteménnyel vagy kiállítással igen. Általában az egyetem nem tud megfelelni a szakmuzeológusi elvárásoknak, a látogathatóság szintén sarkalatos kérdés, csakúgy, mint a nyilvántartásba vétel, a folyamatos gyűjtés és feldolgozás, az állagmegóvás, a publikációs tevékenység, sok esetben a kiállításon való bemutatás és a mindezekhez kapcsolódó közművelődési, közönségkapcsolati munka követelményei is. A 2005-ös felsőoktatási törvény szerint a felsőoktatási intézményekben „*kollégiumi, informatikai, szociális, kulturális, sport, könyvtári, levéltári, múzeumi és egyéb (például: közoktatási, gyakorlati képzést biztosító tanműhely, művészeti gyakorlóhely, gyógyító- megelőző, valamint termelő) feladatot ellátó szolgáltató szervezeti egység hozható létre.*”⁹ E joggal élve működnek a mai egyetemi gyűjtemények, s ebből kifolyólag múzeumi regisztrációval nem rendelkeznek, helyenként a múzeum-gyűjtemény-kiállítás terminológiák sem tisztáztak, nem megfelelően használják őket. Számos egyetem kiállítását múzeumnak nevezi, azonban az valójában gyűjtemény (pl.: Semmelweis Egyetem Anatómiai Múzeum) vagy kiállítás (pl.: az Eötvös József Főiskola Múzeuma, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Múzeuma),¹⁰ esetleg még közérdekű muzeális kiállítóhelyként sem rendelkeznek regisztrációval.

⁷ Az idők során azonban számos új típusú gyűjtemény alakult ki (a régebbi hagyományos területekhez képest, úgymint az állattan, növénytan, anatómia és botanikus kertek), a gyűjtemények specializálódásának oka elsősorban a diszciplínák aprózódásában keresendő.

⁸ A 2007–2011 között folytatott kutatás szerint. Lásd: SZILÁGYI 2013.

⁹ 2005. évi CXXXIX. tv. 30. §. 3. pont

¹⁰ A 2007–2011 között folytatott kutatás szerint. Lásd: SZILÁGYI 2013.

Magyarországon hét regisztrált múzeum működik: a Gödöllői SZIE múzeuma (*országos szakmúzeum*); a Liszt Zeneakadémia, SZIE Állatorvosi Kar, ELTE Természettudományi Múzeuma, ELTE Gothard obszervatóriuma, soproni erdészeti gyűjtemény (*tematikus múzeumok*); Spekula csillagvizsgáló Egerben, BMF Aquincumi Kiállítóter (közérdekű muzeális kiállítóhely); Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény (*közérdekű muzeális gyűjtemény*). Intézménytörténeti múzeumok a törvény szerint a közérdekű muzeális gyűjtemény vagy közérdekű muzeális kiállítóhely kategóriába sorolandók,¹¹ e kategóriába kerülhetnének az egyetemi múzeumok és gyűjtemények regisztrálásuk esetén.

Egy egyetemi múzeum regisztrációja azonban bonyolult, többoldalú elszámolási kötelezettséget von maga után. A gödöllői szakmúzeum az egyetemi múzeumok és gyűjtemények szerteágazó, sokirányú megfeleltetésének példája; a múzeum fenntartója a gödöllői Szent István Egyetem, közvetlen felügyeleti szerve a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, szakmai, muzeológiai felügyeleti szerve pedig a Mezőgazdasági Múzeum.¹² A három szerv három különböző apparátust, beszámolási és leltározási módot ír elő, eltérő szakmai nyelv használatával. A hármas szervezeti egység problematikáját a múzeum igazgatójának kinevezése is mutatja, akinek három miniszter (Oktatási Miniszter, Kulturális Miniszter, és a Földművelésügyi miniszter) jóváhagyása kellett, hogy igazgatói kinevezését megkapja. A sok szempontú besorolás nagyban bonyolítja a hivatali teendőket és beszámolókat, valamint megnehezíti a pénzügyi támogatások megszerzését.

Az egyetemi múzeumok és gyűjtemények megtalálása, számbavétele meglehetősen nehéz feladat, melynek komplikáltsága a megjelenő diszciplínák széles skálájában, a megjelenés sokféle formájában (gyűjtemény, kiállítás, emlékhely, botanikus kert stb.), a tisztázatlan fogalmakban (gyűjtemény vagy összegyűjtött tárgyak csoportja) és az intézményi belső és külső kommunikáció¹³ hiányában keresendő. Míg a gyűjtemény egy logikusan összetartozó rendszerben dokumentált tárgyi bizonyítékai az ember tevékenységének vagy környezetének, amelyek folyamatosan vagy időszakosan lettek összegyűjtve előre meghatározott szándékkal,¹⁴ addig az intézményekben összegyűjtött anyag tematikailag nagy részben összetartozó, de leltár nélküli tárgyakból áll, melyet az egyetem vitrinekben, folyosóin mutat meg. A felsőoktatási intézményekben múlik, mit mutatnak meg a nyilvánosság számára örökségük és/vagy büszkeségük gyanánt. Egy kimondottan egyetemi múzeumokra irányuló törvény tudná rendezni a megnevezésekben fennálló káoszt, mely szem előtt tartaná az egyetemi múzeumok speciális helyzetét, de nyilvántartási kötelezettség révén behatárolná azokat, továbbá megóvná ezeket a gyűjteményeket az ad hoc felszámolástól és szétszóródástól.

Az egyetemi múzeumok helyzetét tovább bonyolítja, hogy számos egyetemen társult tagként jelentkezik az oktatásban, kutatásokban felhasznált gyűjtemény, mint

¹¹ 1997. évi CXL. tv. 48. §.

¹² 2009-es adat alapján.

¹³ Belső és külső kommunikáció hiányát mutatja, hogy számos esetben nemcsak a külsős látogatók nem tudnak a gyűjteményekről, de maga az anyaintézmény sem tartja számon azokat. Az intézményi hierarchiában mind a vertikális (tehát az intézmény vezetői és a múzeum és gyűjtemény közötti kommunikáció), mind a horizontális (egyetemi karok, tanszékek és a múzeum vagy gyűjtemény közötti kommunikáció) kapcsolattartás pozitívan járulna hozzá az egyetemi múzeumok ügyéhez.

¹⁴ KOZAK 2007. 64–68.

például a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság Informatikatörténeti Múzeuma, melynek a Szegedi Tudományegyetem biztosítja a helyet, a szakértőket és fenntartását, azonban hivatalosan nem az egyetem gyűjteménye.¹⁵ Szintén a társulásra mutat példát a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem és az Iparművészeti Múzeum együttműködése, mely szerint a múzeumban az egyetemnek vannak tantermei és műhelyei, valamint a hallgatók az Iparművészeti Múzeum raktárában lévő anyagot tanulmányozhatják.¹⁶ Tehát oktatói csere és gyakorlati lehetőség biztosított, még ha nem is a felsőoktatási intézmény tartja fenn az ehhez szükséges infrastruktúrát. Együttműködési megállapodások gyakorlati helyek, gyűjtemények és felsőoktatási intézmények között rendszeresen fennálltak. Egyetemi gyűjteménnyé akkor válik a felsőoktatási intézmény által használt gyűjtemény, amikor annak fenntartásához rendszeresen hozzájárul, tehát nem csupán helybiztosításról vagy szakértői cseréről van szó, hanem a gyűjtemény költségvetésében jelentős összeget képvisel az egyetem által vállalt rész és/vagy szakmai vezetésében részt vesz, valamint a tárgyi anyag a felsőoktatási intézmény tulajdonában áll.

Világszerte az egyetemi múzeumok igyekeznek saját relevanciájukat erősíteni az által, hogy határozottan elszeparálódnak a közmúzeumoktól és történetiségükben – tehát tudományos háttérként – gyökerező előnyükkel igyekeznek megmaradni, elkerülni a felszámolást vagy közmúzeumba való beolvasztást. Magyarországon „törvényen kívüli” helyzetük miatt kerülnek a hazai muzeológia figyelmén kívülre. A szak- vagy helyi múzeummal való kapcsolat egyenesen arányos az egyetemek körében fenntartott múzeumok sikerességével és ismertségével. Hazánkban a széles körben ismert egyetemi múzeumok – Liszt Ferenc Emlékmúzeum, Gödöllői Gépfejlődéstörténeti Múzeum, ELTE Természettajzi Múzeuma, Szent-Györgyi Albert Emlékszoba –, mind folyamatos kapcsolatot tartanak fenn országos vagy helyi múzeumokkal. Berendezésükben, tárgykészletük bővítésében és azok állapotának fenntartásában a nagyobb múzeumok segítik őket.

A hazai egyetemi múzeumok és gyűjtemények tisztázatlan fogalmaiból adódó kaotikus helyzettől és a regisztrációk hiányától eltekintve, a felsőoktatási intézmény fenntartásában álló muzeális jellegű és/vagy oktató- és kutatógyűjtemények meglétére helyezve a hangsúlyt végeztem el 2007 és 2011 között azok összeírását. E kutatás szerint Magyarországon 6 egyetemi múzeum,¹⁷ 12 muzeális gyűjtemény, emlékszoba és 37 szakgyűjtemény található.¹⁸

A Nemzeti Múzeum alapításakor fellépő vita, mely szerint a nemzeti múzeumot nem a magyar közönségnek bemutatandó különféle kulturális örökség gyűjtőhelyének, hanem a nemzeti identitás megerősítésére szolgáló szakrális tárgyak szent terének vélték,¹⁹ az egyetemi múzeumok körében is tapasztalható. Egyetemeken bármilyen múzeumot és

¹⁵ BOHUS 2010.

¹⁶ PRÉKOPA 2009.

¹⁷ Egyetemi múzeumnak a regisztrált múzeumokat, közérdekű kiállítóhelyeket sorolom, az intézmények meghatározásában a múzeumok száma magasabb, jelen esetben 18-at említenek múzeumként Magyarországon.

¹⁸ A pontos számszerű meghatározás problematikus, hiszen a múzeumok több gyűjteménnyel rendelkeznek, melyek számos esetben csupán névlegesen kapcsolódnak egy múzeumi szervezeti egységbe, kezelésük, gondozásuk, elérhetőségük külön tanszékek fenntartása alá tartoznak. Pl.: ELTE Természettajzi Múzeuma. Továbbá a kutatásban eltekintettem a könyvtári és levéltári gyűjtemények, továbbá az egyetemeken található, de egyházi tulajdonú gyűjtemények összeírásától.

¹⁹ GYÖRGY 2007.

gyűjteményt fenntarthatnak, így igencsak sokszínű és szerteágazó területekről kerülnek ki az általam vizsgált egységei. Elsőként az összefoglaló név – egyetemi múzeumok és gyűjtemények – magába tömörít minden, a tanítást, kutatást vagy bemutatkozást szolgáló közérdekű kiállítóhelyet, gyűjteménnyel rendelkező kutatóközpontot és tereket. Ugyanakkor elkülönítendőek az egyetemek által fenntartott, egyetemi múzeumok és gyűjtemények sorába tartozó azon entitások, melyek a világról alkotott tudás megismerését szolgálják és azok, melyek az felsőoktatási intézmény bemutatkozó terei. Tehát akár egy általános, holisztikus ismeret, akár szakismeret kiállítási megjelenítéséről van szó, azok egy szűkebb közönségnek, az egyetem közösségének szólnak elsősorban, míg a felsőoktatási intézményről alkotott tudás kiállításon való bemutatása az egyetemtől „kívülálló” közönséget szólítja meg. Az egyetemi múzeumok lehetséges megjelenési formáinak sokszínűségét az UMAC adatbázisa²⁰ tükrözi legteljesebben. Az adatbázis alapján lehet múzeum, gyűjtemény, anatómiai előadó, akvárium, arborétum, levéltár, művészeti galéria, művészeti központ, obszervatórium, fogház, biológiai állomás, botanikus kert, üvegház, herbárium, emlékház, emlékhely, planetárium, tudományos központ, szoborpark, hangarchívum vagy akár virtuális múzeum is.

A magyar egyetemi múzeumok besorolása tudományterületek szerint:

1. Az intézmény történetét megjelenítő múzeumok, gyűjtemények, emléksobák (11 db)

Pécsi Egyetemtörténeti Gyűjtemény; Miskolci Egyetemtörténeti Gyűjtemény; Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem múzeuma; Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Liszt Ferenc Emlékszoba; Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Emlékszoba; Budapesti Műszaki Főiskola Galamb József Emlékszoba; Eötvös József Főiskola múzeuma; Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjtemény; Debreceni Református Kollégium múzeuma; Rendőrtiszti Főiskola történeti emlékszobája; Pető András Nevelőképző és Nevelő Intézetének Hány Mária Emlékszoba.

2. Orvostudományi Gyűjtemények (7 db)

Semmelweis Egyetem anatómia múzeuma; Pécsi Tudományegyetem Orvostörténeti Gyűjtemény; Szent István Egyetem Állatorvos-történeti Gyűjtemény; Anatómiai Tanulómúzeum a SZIE Anatómiai és Szövetani Tanszékén; Kórbonctani gyűjtemény a SZIE Kórbonctani és Igazságügyi-Állatorvostani Tanszékén; Szegedi Tudományegyetem Anatómiai Gyűjtemény; Debreceni Tudományegyetem orvosi gyűjteménye.

3. Természetrajzi Gyűjtemények (össz. 24 db)

3.1. Őslénytani gyűjtemények (2 db)

Eötvös Loránd Tudományegyetem Őslénytani Tanszékének biológiai és paleontológiai gyűjteménye; Szegedi Tudományegyetem őslénytani-földtani gyűjteménye.

²⁰ Lásd: <http://publicus.culture.hu-berlin.de/collections/> [2015.12.28.]

3.2. Ásvány- és kőzettani gyűjtemények (6 db)

Eötvös Loránd Tudományegyetem ásvány- és kőzetgyűjteménye; Eötvös Loránd Tudományegyetem Tatai Szabadtéri Természetvédelmi Terület és Geológiai Múzeum; Szegedi Tudományegyetem Koch Sándor Ásványgyűjtemény; Debreceni Tudományegyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének gyűjteményei; Miskolci Egyetem Ásvány- és Kőzettani Tanszékének gondozásában lévő selmeci ásványgyűjtemény; Budapesti Műszaki Egyetem ásvány- és földtani gyűjteményei.

3.3. Biológiai gyűjtemények (1 db)

Szegedi Tudományegyetem Interaktív Természetismereti Tudástár.

3.4. Növénytani gyűjtemények (3 db)

Debreceni Tudományegyetem Soó Rezső Herbárium; Eszterházy Károly Főiskola herbárium; Kaposvári Egyetem herbárium.

3.5. Botanikus kertek (9 db)

Debreceni Tudományegyetem botanikus kertje; Eötvös Loránd Tudományegyetem füvészkertje; Szegedi Tudományegyetem botanikus kertje; Nyugat-magyarországi Egyetem botanikus kertje; Károly Róbert Főiskola Erdőtelki Arborétum; Kecskeméti Főiskola botanikus kertje; Pécsi Tudományegyetem botanikus kertje; Szent István Egyetem botanikus kertje; Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus Kert.

3.6. Csillagvizsgálók (3 db)

Gothard Asztrofizikai Observatórium; Eszterházy Károly Főiskola csillagvizsgálója (Eger); a szegedi csillagvizsgáló.

3.7. Állatgyűjtemények (1 db)

Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Tájékoztató központ állatállománya.

4. Műszaki gyűjtemények (3 db)

Szent István Egyetem Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődés-történeti Szakmúzeum; Szegedi Tudományegyetem Informatikatörténeti Múzeum; Kecskeméti Főiskola számítógép-múzeuma.

5. Művészeti Gyűjtemények (3 db)

Magyar Képzőművészeti Egyetem különgyűjteményei; Szegedi Tudományegyetem Rajz- és Művészettörténet Tanszékének Galériája; Kaposvári Egyetem Fotóelméleti és -történeti Gyűjtemény.

6. Régészeti gyűjtemény (1 db)

BMF Aquincumi kiállítóhelye.

7. Egyéb szaktörténeti gyűjtemények (4 db)

A „híradótisztképzés története”-kiállítás (ZMNE); Precolumbianus Gyűjtemény a szegedi egyetem orvosi karának dékániján; Nyugat-magyarországi Egyetem eketörténeti kiállítása; Debreceni Tudományegyetem Szalay-fizikai gyűjteménye.

E kategorizálás során csupán a gyűjtemények legfőbb tudományterületenkénti csoportosítását végeztem el, bár ez nem ad pontos képet a magyar gyűjteményekről, hiszen vannak gyűjtemények, melyek több kategóriába is sorolhatóak. Így például az ELTE Természettudományi Múzeumának biológiai és paleontológiai kiállítását őslénytani darabok, állattani száraz és nedves preparációk alkotják, ugyanakkor oktatáshoz és kutatásokhoz felhasznált eszközök is jelen vannak, ahogy egyetemtörténeti vonatkozásokat is feltüntetettek a jeles professzorok és kapcsolódó eszközök vagy kutatásuk bemutatása révén. Tehát ez a kiállítás egyszerre négy kategóriába is besorolhatóvá válik – intézménytörténet, biológia, őslénytan és tudományos eszköztörténeti (műszaki). Hasonló a Zeneakadémia Liszt Ferenc Emlékmúzeuma is, mely a zeneszerző szobájában berendezett enteriőr révén akár történelmi emlékhelynek is nevezhető.²¹

Egyetemi múzeumok csoportosítása fő céljuk szerint (bemutató, ismeretterjesztés, oktatás, kutatás)

1. Az intézmény történetét, jeles személyeit bemutató, annak emléket állító történeti kiállítások, gyűjtemények
2. Az oktatásban és kutatásban aktívan, a múltban és jelenben is használt tárgyak, darabok gyűjteményei (orvostudományi, természettudományi gyűjtemények)
3. Az oktatási intézményben elavult, leselejtezés által felhalmozódott tárgyak gyűjteménye, melyek a szak, szakterület, tudomány történetét, fejlődését szemléltetik (Tudományos eszközgyűjtemények)
4. Művészeti gyűjtemények

Általánosságban megállapítható, hogy muzeális gyűjtemények azoknál az egyetemeknél vagy főiskoláknál nagyobb valószínűséggel léteznek, melyeknél az intézmény önmaga is régebbi múltra tekint vissza, esetleg egy korábbi intézmény jogutódjaként él tovább. A gyűjteményezésre való törekvés a 20. század első felében volt meghatározó, illetve az utóbbi három évtizedben az intézményi örökség felismerése nyomán indult el az egyetemtörténeti kiállítások számának emelkedése. Hazánkban legtöbb gyűjteménnyel az ELTE – mely 1635-ben lett alapítva – és a szegedi egyetem (1921)²² rendelkezik. A legkorábbi egyetemi gyűjtemény hazánkban az 1771-es alapítású botanikus kert az ELTE fenntartásában, melyet kimondottan oktatói tevékenység folytatására hoztak létre. Főként a természettudományok területén, a különböző egyetemi fakultások megindulásával kívánatosá vált a diszciplínához kapcsolódó oktató gyűjtemények létrehozása is, és szinte rövid idővel az egyetem alapítását követően gyűjtemények is létesültek. Ilyen például a debreceni egyetem botanikus kertje, a debreceni egyetem Soó Rezső Herbáriuma és ásványtani gyűjteménye, vagy akár a nyíregyházi Tanárképző Főiskola, melynek 1962-es alapításakor már volt szó növénykertről is, amelyet végül 1972-ben kezdtek kiépíteni.²³

²¹ Lásd: PETERCSÁK 2003. 589.; Itt Petercsák a történelmi emlékhelyet értéke által definiálja, tehát emlékhely, mivel egy kiváló ember született ott vagy jelentős események történtek.

²² Jogelődje az 1581-es Báthory István által alapított kolozsvári jezsuita kollégium, majd 1872-től Kolozsvári Tudományegyetem, amely 1921-ben Szegedre költözött.

²³ BORONKAY 2007. 4–5.

Maga a törekvés gyűjtemény létrehozására már a fiatalabb – tehát az utóbbi 10–15 évben létesült – felsőoktatási intézményeknél is megjelenik. Az anyaintézmény történetéhez és életéhez kapcsolódó tárgyi emlékeket több oktatási intézmény is (pl. az 1991-ben alapított IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola, Semmelweis Egyetem) gyűjti, illetve időszaki kiállításokon bemutatja azt. Előfordul a hazai gyakorlatban, hogy a tárgyi anyag begyűjtése nélkül, annak nyilvántartásával és követésével számon tartják az örökséget (pl. Tan Kapuja Buddhista Főiskola). Attól függetlenül, hogy az egyetemet bemutató múzeummal számos intézmény nem rendelkezik, a többségük törekszik múltjuknak, történetüknek a bemutatására. Az Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem például pár tablóján bemutatja az egyetem történetét, az intézmény életéről és történetéről pedig plakátok és hírlevelek készülnek.²⁴ Az egyetem folyosóin, előtereiben megtalálható kisebb intézménytörténeti kiállítások ugyan nem nevezhetők sem múzeumnak, sem gyűjteménynek, de mint az egyetemi örökség megőrzésére és megmutatására tett hajlandóság és felfigyelés szempontjából érdekesek, értékesek.

A történelem viharai és a háborús időszak a magyar egyetemi gyűjteményeket sem kímélték, több gyűjtemény teljesen eltűnt, megrongálódott, esetleg darabszáma a fosztogatások miatt lecsökkent. Így például az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskolának (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem elődje) oktatási célra használt gipszmásolat-gyűjteménye volt, mely az '50-es években pusztult el.²⁵ Hasonlóan az ELTE ásvány- és kőzettani gyűjteményei is több alkalommal álltak a megsemmisülés szélén. 1944–45-ben a nyugatra hurcolás veszélye állt fenn,²⁶ majd egy légibomba találta el az egyetem akkori Múzeum körüli épületének szárnyát.²⁷ A katonai megszállások következtében is rongálódtak a gyűjtemények, például a Szegedi Tudományegyetem biológiai gyűjteményének preparátumairól a katonák leitták az alkoholt,²⁸ vagy az ELTE ásványtárának sóbálványmodelljeit részben elfogyasztották, illetve élelemre cserélték a katonák.²⁹ Hasonló esetek ritkítják a hazai egyetemi gyűjtemények skáláját.

A magyar egyetemi gyűjtemények száma számos esetben felszámolásuk miatt csökkent. A felszámoláshoz egyrészt a finanszírozás megvonása, a helyhiány is hozzájárult (a felszámolás veszélye fenyegette a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógia Karán lévő biológia gyűjteményt; 2009-ben védetté nyilvánították, hogy azt a helyhiány miatti felszámolástól és elkallódástól megóvják³⁰), másrészt az egyetemeken lévő gyűjteményeket a már létező múzeumokba olvasztották be (pl. a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Malonyay Dezső gyűjteményét a Néprajzi Múzeumnak adta át;³¹ vagy az ELTE 1900-ban alakult régészeti, numizmatikai gyűjteményének anyaga beolvadt a Nemzeti és a Szépművészeti Múzeumok anyagába³²). A beszolgáltatás bizonyos tárgyi darabokra is

²⁴ KOC SIS 2009.

²⁵ PRÉKOPA 2009.

²⁶ Sztrokay Kálmán Imre az intézet értékesebb műszereit és platinaeszközait egy rejtékhelyre elfalaztatta, hogy megmenekítse azokat. Lásd: PAPP–WEISZBURG 1985. 37.

²⁷ PAPP–WEISZBURG 1985. 37–38.

²⁸ ILOSVAY 2010.

²⁹ PAPP–WEISZBURG 1985. 38.

³⁰ ILOSVAY 2010.

³¹ PRÉKOPA 2009.

³² KÖREK 1988. 235.

érvényes volt, a debreceni egyetem esetében például feljegyzések maradtak fenn 1949-ben a rektori palástok és ékszerek Nemzeti Múzeumba, illetve Déri Múzeumba való kötelező beszolgáltatásáról.³³

A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények kialakulása

Binni–Pinna kutatásai szerint az olasz egyetemi múzeumok keletkezése az 1700-as évek első felére tehető, és általában két módon alakultak ki: egyrésztől létrejöttek régi magángyűjteményeknek az egyetem számára való felajánlása, másrésztől az egyetem professzorainak elsősorban tudományos célú gyűjtőmunkája révén.³⁴ Kutatásom alapján a Magyarországon található egyetemi múzeumokat és gyűjteményeket kialakulásuk szerint tovább árnyalom, tekintettel a megalakulás céljára és a gyűjtemény fejlesztésére, valamint azokat példákkal szemléltetem.

1. Az oktatást szolgáló tudatos gyűjtés és felhalmozás eredményeként, tehát a gyűjtemény hosszabb időn át fokozatosan, célzatosan gyarapodott (pl. debreceni egyetem gyűjteményei, a SZIE gépipari gyűjteménye stb.). Az oktatási intézmények gyűjteményei legtöbb esetben a tanítást és kutatást szolgálták, szolgálják ma is. Létrejöttük az intézmény alapításához köthető, kifejezetten a tanítást elősegítő céllal valósult meg, az állam által adományozott ez irányú fejlesztésre költendő pénzösszeg lévén, azonban leggyakrabban egy lelkes professzor saját gyűjteményét használta fel az oktatásban, mely elhalálózása után az intézetnél, tanszéknél maradt. Az oktatást elősegítő anyag tudatos gyűjtése főként a természetrajzi és orvosi gyűjtemények sajátossága.

A gyűjtemény tudatos felhalmozódásának különféle módjait az ELTE ásványgyűjteményének összetett kialakulása példázza. Ezen ásványgyűjtemény alapgyűjteménye egyrészt az a Matthias Piller-féle ásványgyűjtemény, mely a jezsuita szerzetes saját hatalmas gyűjteménye volt³⁵, és amely anyagot a tananyag szemléltetésére az óráin felhasználta. Időközben Piller rendezte gyűjteményét, és az egyetemnek felajánlotta, bár csak később, örökösei tették pénzzé és adták el az egyetemnek.³⁶ Vásárlás útján került 1781-ben a jelenlegi gyűjteménybe Marianna főhercegnő³⁷ ásvány-, növény- és állatgyűjteménye, melyet a Tanulmányi Alap terhére vett meg az egyetem. Kötelező beszolgáltatás révén szintén nagyobb arányban gyarapodott a gyűjtemény, hiszen 1781-ben királyi rendelet szólt a természeti tárgyak gyűjtéséről és beszolgáltatásáról. Így 1788-ban érkezett az első bányahivatali gyűjtemény az egyetemre. Adományként lett az ELTE ásványtani gyűjteményének része 1809-ben József nádor ásványgyűjteménye. Szisztematikus gyűjtés az 1980-as években indult meg a gyűjteményben annak fejlesztésére, melynek fő célja az utóbbi évek

33 ET Debrecen Jegyzőkönyv 1950–1952. 37.

34 BINNI–PINNA 1986. 128.

35 PAPP–WEISZBURG 1985. 3.

36 PAPP–WEISZBURG 1985. 8.

37 Marianna főhercegnő Mária Terézia idősebbik lánya, zárdába vonulásakor ajánlotta fel vásárlásra az udvarmestere, Franz Enzenberg által rendezett gyűjteményét (lásd: PAPP–WEISZBURG 1985. 3–5.)

újan felfedezett ásványaival való lépéstartás, valamint a nemzetközi kapcsolatok szélesítésével szintén az új darabok beszerzése.³⁸

2. Felhalmozódás útján: számos felsőoktatási intézménynél figyelhető meg, hogy gyűjteménye az értékkel bíró, de használhatatlanná vált, elavult vagy csak modernebbre cserélt eszközök gyűjtőhelyéül szolgál. Ezeknek az oktatásban és kutatásokban használt eszközöknek az egyetem intézeteiben nincs helye, de leselejtezésük azok tudományos értéke miatt nem történik meg. Akár éveken át is halmozódhat az anyag az egyetem raktáraiban, amíg egy hirtelen döntés alapján az vagy mégis kidobásra kerül, vagy annak történeti értékét felismerve kiállítást hoz létre belőle az egyetem.
3. A gyűjteményre mint kutatói bázisra épülve alakult meg az egyetem fakultása, amely például a Bőszénfai Vadgazdálkodási Tájéközpont példája szemléltet. 1986-ban az egyetem rektora, Horn Péter kezdte meg a zárttéri vadtenyésztéssel kapcsolatos kutatásokat az akkor még állami intézményben Gálosfán, majd 1989-ben létrehozták a Kaposvári Egyetem Vadgazdálkodási Karát, amely tudományos keretek között folytatta a kutatást. A kutatási programokat a gyűjteménnyel együtt 1991-től Bőszénfára helyezték. A gyűjtemény elsődleges célja a kézből-nevelés és a takarmányozás hatásának tanulmányozása volt, mára teljes körű profitorientált és turisztikai stratégiára rendeződött be a gyűjtemény.
4. Egy kiemelt meglévő tárgy/helyszín megóvására hozták létre a gyűjteményt. Ezek a tárgyak vagy örökség, vagy vásárlás útján kerültek az intézmények birtokába, és azok értékének felismerését szolgálva helyezték el. Például a Liszt Ferenc Emlékmúzeumot 1986-ban nyitották meg, a négy helyiségből álló múzeumban korábban Liszt Ferenc lakosztályát próbálták eredeti állapotában visszaállítani. A Budapesti Műszaki Főiskolának 2007-ben lehetősége adódott egy eredeti T-modell megvásárlására. Az autót egy kiállítás formájában mutatták be először 2008-ban az egyetem közösségének, melyet 20 tablón át történettel, Galamb József munkásságával és a T-mobil megismertetésével egészítették ki. A kiállítás jelenleg a BMF Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnika Mérnöki Karán található. A tatai Kálvária-domb és környéke 1958 óta védett terület, hiszen a domb kőzeteiben a földtörténeti középkor (mezozoikum) közel 100 millió éves történetét tárja elénk az egykori Tethys-óceánban keletkezett üledékes kőzeteken keresztül.³⁹ 1980-as években, a bányászat megszűnése után Magyarország kőzeteit bemutató kiállítást rendeztek e helyszínen, majd az 1990-es években az ELTE vette át a múzeumot, és a közművelődés mellett a felsőoktatásban és kutatáshoz is használja a területet.⁴⁰
5. Korábbi iskolai gyűjtemény került a felsőoktatási intézmény kezelésébe, mint abban az 1977-ben megnyílt múzeum esetében, mely a gabonatermesztésben használt mezőgazdasági gépeket és eszközöket gyűjti, illetve mutatja be, párhuzamba állítva az agrárágazat történeti fejlődésével. A kétegyházi Szakmunkásképző Intézet hozta létre ezt a gyűjteményt, mely jelenleg a gödöllői gépmúzeum részeként

³⁸ PAPP-WEISZBURG 1985. 50.

³⁹ TÓTH 2008.

⁴⁰ TÓTH 2008. 849.

működik. A Szegedi Tudományegyetem Interaktív Természetismereti Tudástárának gyűjteményei szintén korábbi intézményben voltak használatosak, az egykori Erzsébet Nőiskola és a Paedagogium pedagógusképző intézményeiből, az azok összevonásával kialakult új főiskolába kerültek át gyűjteményeik az 1930-as évekre.⁴¹

6. Kiemelten a gyűjtemény/kiállítás létrehozására történő rövidtávú gyűjtés révén: azokat az egyetemek és főiskolák által szervezett muzeális gyűjteményeket sorolom e kategóriába, melyek kifejezetten rövid időn belül lettek felgyűjtve kiállítás céljára. Főként az intézménytörténeti vonatkozású állandó kiállítások, emlékszobák tartoznak e csoportba. Ilyen például a Rendőrtiszti Főiskola emlékszobája, amelyet 2000-ben, a 30. évfordulójára hoztak létre, vagy a bajai Eötvös József Főiskola Helytörténeti Gyűjteménye, mely pályázat keretében vállalta fel a térség utolsó tanyasi iskoláinak megőrzését, és azok jellegzetességének megmentését tűzte ki célul a jelen bemutatott gyűjtemény létrehozásakor.

Ünnep és évforduló mint a megemlékezés és az önreprezentáció alkalmi

Az emlékszobák, az oktatási intézmény történetét, életét vagy azok történetének egy kiemelt mozzanatát bemutató kiállítások kialakítása leggyakrabban kiemelt eseményekhez, jubileumokhoz kapcsolódik. A Pécsi Egyetem Orvostudományi Gyűjtemény a pécsi egyetem megalakulásának 625 éves évfordulójára nyitott meg 1992-ben. 2008-ban a Galamb József Emlékszoba berendezését ösztönözte, hogy 2008 a Ford éve címet viselte.⁴² A Liszt Ferenc Zeneakadémia 50 éves fennállásának megünneplésekor az 1907-ben felépült Liszt Ferenc téri épületben Liszt-emlékszobát hozott létre⁴³ a hagyatéék számára, ugyanebben az évben vette fel a zeneakadémia Liszt Ferenc nevét. Jubileumokhoz kapcsolódóan egyetem-történeti állandó kiállítással ez idáig nem rendelkező felsőoktatási intézmények is igyekeznek örökségüket megmutatni, mint például az ELTE könyvtára 2010-ben, a 375. évfordulója alkalmából, vagy a Semmelweis Egyetem 1994-ben, majd 2010-ben jubileumaira (225. és 240.). A sor még folytatható, hiszen az ünnepek, rendezvények mindig alkalmat teremtenek az oktatási intézmény számára a bemutatkozására, munkájának elismerésére és kinyilatkoztatására.

Az ünnep funkcionalitása⁴⁴ lehetőséget ad a szokáscelekvésekből való kimozdulásra és ezáltal az ön- és mindennapok vizsgálatára; „*tartalmi szempontból pedig egy olyan esemény, amely megszerkeszti és kommunikálja az együvé tartozás motivációit, koronként más jelentésmezőket készít elő és tesz hozzáférhetővé*”⁴⁵ a közösség számára. Emlékek, normák alakítják az ünnepi normákat, az ünnepi rítus kialakításába ezek az emlékek, nosztalgiák szervesen beépülnek, s újabb specifikumokká, intézményre jellemző ünnepi szokásokká válnak.⁴⁶ Az ünnep tagolja, rendezi és szervezi a makroközösségek tevékenységét és életvitelét.⁴⁷

⁴¹ ILOSVAY 2011.

⁴² LŐRINCZ 2009.

⁴³ ÉGER 1988. 2.

⁴⁴ Vö. KESZEG 2004.

⁴⁵ KESZEG 2004. 21.

⁴⁶ Vö. D. HOFFMANN–SZILÁGYI 1982. 51–52.

⁴⁷ JAKAB 1982. 73.

Az egyetemen belül sokféle ünnepi alkalom szerveződik, ugyan nem mindnek potenciális alanya a felsőoktatási intézmény közösségének egésze, csupán annak szegmensei, leggyakrabban az intézmény struktúráját követve – centrumok, karok, tanszékek, intézetek stb. – történik a csoportba rendeződés. A kiemelt dátumokhoz fűződő ünnepek retrospektív jellege magában hordozza azt a történeti érzetet, mely megjeleníthető a történeti és bemutatkozó jellegű kiállításokon. Az ünnep és az ünnepi alkalomra szervezett kiállítás egy olyan közösség önreprezentációja, mely tudatosan, érték- és normarendszert⁴⁸ választva, vállalva tartoznak együvé. Az egyetemi örökség fontosságának felismerése, megóvása és összegyűjtése szempontjából kiemelkedő figyelmet érdemelnek ezek az időszaki vagy állandó kiállítások, még akkor is, ha mellőzik a muzeológiai szempontokat és a nyilvántartásba vételt.

Összefoglalásként a téma szempontjából talán legfontosabb momentum azt a tényt kiemelni, hogy a magyar egyetemek is rendelkeznek egyrészt az oktatásban és kutatásban felhasznált gyűjteményekkel, másrészt az oktatási intézmények identitásukat keresve örökségüket kiállítják, és múltjuk tárgyi és szellemi emlékeit gyűjtik. A magyar egyetemi múzeumok és gyűjtemények ügye még gyerekcipőben jár, melynek okai a tisztázatlan fogalmakban, a nyilvántartás hiányában, az egyetemi múzeumokat érintő szakmai diskurzus hiányában és az anyaintézményekben betöltött mellőzött szerepükben keresendő. Az egyetemi múzeum szerepe az intézményben zajló tudományos munka tükréeként újra hangsúlyossá válhat, az egyetemi innováció révén létezésük vagy új kialakításuk új kontextusba helyeződhet. Az egyetemi múzeumoknak új identitás kialakítására kell összpontosítaniuk, melyben egyrészt megőrzik múltjuk, gyökereik által felvállalt szerepüket, azonban a fenntartó közeg, a felsőoktatási intézmény számára is kívánatos marad további támogatásuk, fenntartásuk annak teljes körű – oktatás, kutatási bázis, közönségkapcsolat – szolgálataival.

FORRÁSOK

2005. évi CXXXIX. tv.

2005. évi CXXXIX. tv. a felsőoktatásról

1997. évi CXL. tv.

1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

ET Debrecen Jegyzőkönyv 1950–1952.

Egyetemi Tanács Jegyzőkönyvei 37. 1950–1952. [Kézirat] Debreceni Egyetem DEENK, Archívum

⁴⁸ Vö. D. HOFFMANN–SZILÁGYI 1982. 52.

SZÓBELI ADATKÖZLŐK

KOCSIS Eszter, Andrásy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem (2009. február)

PRÉKOPA Ágnes, tudományos főmunkatárs, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (2009. január 27.)

ILOSVAY György, muzeológus, Szegedi Tudományegyetem Biokémiai és Molekuláris Biológiai Tanszék (2010. december 19.)

Dr. BOHUS Mihály, egyetemi adjunktus, az Informatikatörténeti Múzeum munkatársa (2010. december 9.)

LŐRINCZ Katalin, dékáni hivatalvezető, BMF Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar (2009. március 19.)

IRODALOM

- BINNI–PINNA 1986 BINNI, Lanfranco – PINNA, Giovanni: *A múzeum. Egy kulturális gépezet története és működése a XVI. századtól napjainkig*. Budapest, 1986.
- BORONKAY 2007 *Nyíregyházi Főiskola Tuzson János Botanikus kertjének Jubileumi Évkönyve 1972–2007*. Szerk. BORONKAY Ferencné. Nyíregyháza, 2007.
- D. HOFFMANN–SZILÁGYI 1982 D. HOFFMANN Márta – SZILÁGYI Erzsébet: Az ünnep identitásról. In: *Ünnepek a mai magyar társadalomban. Az ünnep szociológiai és szociálpszichológiai szempontból*. Szerk. D. HOFFMANN Márta – SZILÁGYI Erzsébet. Budapest, 1982. 49–72.
- ÉGER 1988 ÉGER Györgyi: *Budapest, Liszt Ferenc Emlékmúzeum*. Tájak–Korok–Múzeumok Kiskönyvtára. 313. szám. Budapest, 1988.
- FREUNDLICH 1964–65 FREUNDLICH, August L.: Is There Something the Matter with College Museums? *Art Journal*, 24. (1964–1965):2. 150–151.
- GIL 2002 GIL, Fernando Braganca: University museums. *Museologia*, 3. (2002):2. 1–8.
- GYÖRGY 2007 GYÖRGY Péter: A nemzet múzeuma. *Élet és irodalom*, 51. (2007):17. (http://www.es.hu/gyorgy_peter;a_nemzet_muzeuma;2007-04-30.html) [2011.07.05.]
- HUDSON 2004 HUDSON, Kenneth: The Museum Refuses to Stand Still. In: *Museum Studies. An Anthology of Contexts*. Szerk. CARBONELL, Bettina Messias. Egyesült Királyság, 2004. 85–92.

- JAKAB 1982 JAKAB Zoltán: Társadalmi ünnepek és ünnepi érzület – a hetvenes évek elején. In: *Ünnepek a mai magyar társadalomban. Az ünnep szociológiai és szociálpszichológiai szempontból*. Szerk. D. HOFFMANN Márta – SZILÁGYI Erzsébet. Budapest, 1982. 73–92.
- KESZEG 2004 KESZEG Vilmos: Az ünneplő Torda. Az ünneplés alkalmi és terei egy kisvárosban. In: *Rítus és ünnep az erzedfordulón. Tudományos konferencia Marcaliban, 2002. május 13–15*. Szerk. PÓCS Éva. Budapest, 2004. 21–42.
- KOREK 1988 KOREK József: *A muzeológia alapjai*. Budapest, 1988.
- LOURENCO 2005 LOURENCO, Marta C: *Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe*. [Kiadatlan Phd-disszertáció.] Condervatoire National des Art et Metiers, Paris, 2005. (<http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/>) [2008.09.22.]
- PAPP–WEISZBURG 1994 PAPP Gábor – WEISZBURG Tamás: A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem ásvány- és kőzetgyűjteményének története. In: *Földünk hazai kincsesházai*. Szerk. KECSKEMÉTI Tibor – PAPP Gábor. (Studia naturalia 4.) Budapest, 1994. 157–173.
- PETERCSÁK 2003 PETERCSÁK Tivadar: Műemlék, nemzeti emlékhely, múzeum. In: *Vándorutak – Múzeumi örökség. Tanulmányok Bodó Sándor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából*. Szerk. VIGA Gyula – HOLLÓ Szilvia Andrea – Cs. SCHWALM Edit. Budapest, 2003. 589–595.
- SZILÁGYI 2013 SZILÁGYI Judit: *Egyetemi múzeumok és gyűjtemények Közép-Kelet Európában a Debreceni Egyetemen tervezett múzeum kontextusának tükrében. Doktori disszertáció*. (https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/201524/Szilagyi_Judit_disszertacio_kesz_s.pdf?sequence=8&isAllowed=y) [2015.12.28.]
- TÓTH 2008 TÓTH Erzsébet: Évtizedek, évszázadok, évmilliók. Tájésebből Emlékmű. *Élet és Tudomány*, 63. (2008):27. 848–850.

**University Museums and Collections. A survey and
discussion about Hungarian Academic Heritage**

by Judit Szilágyi

(Summary)

The history and relevance of those museums and collections – owned and maintained by institutions of higher education – leads back to the establishment of the first universities. However, for the last 3 decades, interest in them shows a tendency towards revivalism. The reason for the new attention to university museums can be found in inevitable changes in society and education, as well as in the new tendency for the appreciation of the past and heritage. The goal of this article is to lay down the important principles and knowledge about university museums in general and in Hungary specifically. It can contribute to a Hungarian professional discourse since that has not developed as yet. Thus I describe those fundamental differences that essentially define university museums and collections, such as the complicated and often problematic ownership of these entities and the different target audience that originates from the basic roles namely the apparent focus to teaching and research.

Referring to a survey that had been made between 2007–2011 I list the university museums and collections in Hungary by their registration, but I also found it important to introduce those collections and exhibitions which had not yet been registered. Furthermore I focus on the academic festive occasions, which nourishes the preservation and presentation of the heritage, and which later on can promote the establishment or further maintenance of these unregistered and thus „outlaw” exhibitions and collections.